

MINISTERUL SĂNĂTĂȚII AL REPUBLICII MOLDOVA
AGENȚIA NAȚIONALĂ PENTRU SĂNĂTATE PUBLICĂ

GHID
privind elaborarea
și implementarea planului
de acțiuni în prevenirea
și controlul bolilor netransmisibile la
nivel teritorial

Chișinău, 2024

**Aprobat la ședința Consiliului de Experti al Ministerului Sănătății al Republicii Moldova
din 30.09.2024, proces-verbal nr. 3**

**Aprobat prin Ordinul MS al RM nr. 885 din 31.10.2024 cu privire la aprobarea
Ghidului privind elaborarea și implementarea planului de acțiuni în prevenirea și controlul
bolilor netransmisibile la nivel teritorial**

CUPRINS

INTRODUCERE.....	4
1.1. Prefață.....	4
1.2. Scopul ghidului.....	6
1.3. Obiective:	6
1.5. Generalități	6
1.6. Definiții.	7
1.7. Bolile netransmisibile prioritare și determinantele sănătății incluse în PNPCBNT:.....	9
1.8. Atribuțiile specialistului responsabil de prevenirea și controlul BNT	9
1.9. Necesitatea elaborării și implementării Planului teritorial.	10
1.10. Cadrul normativ.....	10
CAPITOLUL I . PROCEDURA DE ELABORARE A PLANULUI TERITORIAL	11
1.1. Stabilirea activităților procedurale	11
1.2. Instituirea Grupului de lucru	11
1.2.1. Componenta grupului de lucru	11
1.3. Organizarea activității grupului de lucru.....	11
1.3.1. Repartizarea atribuțiilor	11
1.3.2. Pregătirea proiectului de Plan teritorial	11
1.3.3. Ședința grupului de lucru pentru examinare în prima lectură a Planului teritorial.....	12
1.3.4. Contrasemnarea Planului teritorial după consultare și ajustare.	12
1.3.5. Aprobarea Planului teritorial la ședința Consiliului raional/municipal.	12
CAPITOLUL II . STABILIREA ACȚIUNILOR ÎN CONFORMITATE CU OBIECTIVELE GENERALE ȘI SPECIFICE ALE PNPCBNT	12
Obiectivul general 1 Consolidarea capacităților de coordonare intersectorială pentru prevenirea și controlul BNT la nivel național și teritorial:.....	12
Obiective specifice:	13
1.1 Consolidarea capacităților de coordonare inter-, extra-sectorială	13
1.2 Mobilizarea resurselor la nivel teritorial.....	14
1.3 Facilitarea mobilizării sociale, participarea sporită a societății civile și a organizațiilor non- governamentale.....	14
Obiectivul general 2. Prevenirea BNT și reducerea factorilor de risc comportamentali și de mediu	14
Obiective specifice:	14
2.1 Creșterea nivelului alfabetizării în sănătate a populației	14
2.2 Consolidarea eforturilor intersectoriale	15
2.3 Consolidarea măsurilor durabile de reducere a consumului de alcool în populație	15
2.4 Promovarea activității fizice	15
2.5 Promovarea unei alimentații sănătoase.....	16
2.6. Reducerea mortalității cauzate de poluarea aerului	16
Obiectivul general 3. Consolidarea capacităților sistemului de sănătate pentru conduita integrată a BNT și a factorilor de risc.	16
Obiective specifice	17
3.1 Asigurarea accesului echitabil și universal la servicii medicale.....	17
3.2 Creșterea și prioritizarea alocațiilor bugetare	17
3.3 Dezvoltarea capacităților resurselor umane	17
CAPITOLUL III METODOLOGIA DE MONITORIZARE ȘI RAPORTARE	17
Anexa nr.1	19
Anexa nr.2	28
BIBLIOGRAFIE	28

LISTA ABREVIERILOR

AMP	Asistența Medicală Primară
ANSP	Agencia Națională pentru Sănătate Publică
ANSA	Agencia Națională pentru Siguranța Alimentelor
APC	Autorități publice centrale
APL	Autorități publice locale
BCV	Boli cardio-vasculare
BNS	Biroului Național de Statistică
BNT	Boli netransmisibile
CSP	Centrul de Sănătate Publică
CTSP	Consiliul Teritorial de Sănătate Publică
CMF	Centrul medicilor de familie
DPCBNT	Direcția prevenirea și controlul bolilor netransmisibile
DETS	Direcția Educație, Tineret și Sport
IMSP	Instituție Medico-sanitară Publică
IPM	Inspectoratul pentru Protecția Mediului
ITP	Inspectoratul Teritorial de Poliție
OMS	Organizația Mondială a Sănătății
ONG	Organizație nonguvernamentală
MEC	Ministerul Educației și Cercetării
MS	Ministerul Sănătății
PT	Planul teritorial de acțiuni
PEN nr.1	Protocol clinic standardizat pentru medicii de familie (PEN) nr.1 Prevenirea atacului de cord, accidentului vascular cerebral și bolilor renale prin intermediul managementului integrat al diabetului zaharat (DZ) și hipertensiunii arteriale (HTA)
PEN nr.2	Protocol clinic standardizat pentru medicii de familie (PEN) Nr.2
PNPCBNT	Programul Național pentru prevenirea și controlul bolilor netransmisibile prioritare în Republica Moldova pentru anii 2023-2027

INTRODUCERE

1.1. Prefață

Ghidul este conceput pentru a crea un instrument sistemic destinat garantării procesului de prevenire și control al bolilor netransmisibile prioritare, având ca obiectiv reducerea prevalenței factorilor de risc modificabili și diminuarea ratei de morbiditate și mortalitate asociate acestor boli în rândul populației.

Acest Ghid se concentrează pe furnizarea informațiilor esențiale și acordarea de sprijin specialiștilor implicați în elaborarea și implementarea Planului teritorial de acțiuni pentru realizarea Programului Național pentru prevenirea și controlul bolilor netransmisibile prioritare în Republica Moldova pentru anii 2023-2027, aprobat prin Hotărârea de Guvern nr.129/2023¹⁾ (*în continuare - Ghidul*), precum și întru implementarea Ordinului Ministerului Sănătății nr.1095 din 08.12.2023 privind implementarea Hotărârii Guvernului nr.129/2023. Nu este permisă republicarea și reproducerea Ghidului fără acordul scris al ANSP²⁾.

Ghidul este elaborat în baza evidențelor, argumentelor expuse în Hotărârea Guvernului nr. 129/2013, a recomandărilor Organizației Mondiale a Sănătății și bunelor practici internaționale. Conform prevederilor Hotărârii Guvernului menționate, urmează a fi elaborate și implementate Planurile teritoriale de acțiuni pentru implementarea măsurilor intersectoriale de prevenire și control al bolilor netransmisibile prioritare în fiecare unitate teritorială administrativă de nivelul II (raioanele și municipiile Chișinău și Bălți). Ghidul oferă recomandări generale și permite o flexibilitate în implementarea unor acțiuni, în funcție de specificul fiecărui teritoriu administrativ.

Prezentul Ghid a fost elaborat de grupul de lucru constituit din specialiștii din cadrul Ministerului Sănătății și Agenției Naționale pentru Sănătate Publică, în colaborare cu experții Proiectului „Viața Sănătoasă: reducerea poverii bolilor netransmisibile”.

Lista și informațiile de contact ale persoanelor ce au participat la elaborarea Ghidului:

<i>Mariana GÎNCU</i>	Șef, Direcția politici în domeniul sănătăți publice și urgențe în sănătatea publică, Ministerul Sănătăți
<i>Mihaela POPA</i>	Consultant principal, Direcția politici în domeniul sănătăți publice și urgențe în sănătatea publică, Ministerul Sănătăți
<i>Ion ȘALARU</i>	Director adjunct, Agenția Națională pentru Sănătate Publică, master în sănătate publică
<i>Valeriu PANTEA</i>	Dr. șt. med., conf. cercet., medic specialist, Direcția prevenirea și controlul bolilor netransmisibile, Agenția Națională pentru Sănătate Publică
<i>Nelea TABUNCIC</i>	Șef, Direcția prevenirea și controlul bolilor netransmisibile, Agenția Națională pentru Sănătate Publică
<i>Natalia SILITRARI</i>	Șef, Direcția promovarea sănătății, Agenția Națională pentru Sănătate Publică
<i>Elizaveta VARZARI</i>	Medic specialist, Direcția prevenirea și controlul bolilor netransmisibile, Agenția Națională pentru Sănătate Publică
<i>Violeta SAVCA</i>	Medic specialist, Direcția prevenirea și controlul bolilor netransmisibile, Agenția Națională pentru Sănătate Publică
<i>Constantin RÎMIȘ</i>	Dr. șt. med., expert proiect „Viața Sănătoasă: reducerea poverii bolilor netransmisibile”

¹ Hotărârea de Guvern a Republicii Moldova, cu privire la aprobarea Programului național de prevenire și control al bolilor netransmisibile prioritare în Republica Moldova pentru anii 2023-2027 nr. 129 / 2023.

² © ANSP 2023. Toate drepturile rezervate. Pentru obținerea de permisiuni de reproducere acestui document, vă rugăm să vă adresați la adresa de e-mail: office@ansp.gov.md

Ghidul a fost examinat, avizat și aprobat de:

Structura/instituția	Prenume, nume, funcția
Consiliul științific al Agenției Naționale pentru Sănătate Publică	<i>Nicolae Jelamschi</i> , dr. șt. med, master în sănătate publică, președinte
Comisia științifico-metodică de profil „Medicină comunitară” a USMF „Nicolae Testemițanu”	<i>Gheorghe Plăcintă</i> dr. hab. șt. med., conf. univ., președinte
Catedra de medicină de familie a USMF „Nicolae Testemițanu”	<i>Ghenadie Curocichin</i> , dr. hab. șt. med, prof. univ., șef catedră
Compania Națională de Asigurări în Medicină	<i>Ion Dodon</i> , director general
Consiliul de Experti al Ministerului Sănătății	<i>Aurel Grosu</i> , dr. hab. șt. med., prof. univ., președinte

CZU: 614.2:616.1/.8-084(478)

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții

Ghid

Chișinău, Tipărit _____ 2024, 28 - pag.

ISBN _____ ex. _____

Elaborat: 2024

Revizuire: 2027

1.2. Scopul ghidului

Asigurarea unui cadru metodologic unitar de cunoștințe și practici moderne pentru elaborarea, coordonarea, aprobarea, reactualizarea și monitorizarea implementării Planurilor Teritoriale de Acțiuni, în contextul prevederilor Programului Național de Prevenire și Control a bolilor netransmisibile prioritare în Republica Moldova pentru anii 2024-2027 (*vezi Boxa nr.2*), în teritoriul administrativ (raion, municipiu).

1.3. Obiective:

- Asistarea și consultarea specialiștilor din instituțiile teritoriale de sănătate și specialiștilor APL, participanți la implementarea Planului teritorial de acțiuni în prevenirea și controlul bolilor netransmisibile prioritare.
- Ghidarea specialiștilor, medicilor din domeniul sănătății publice în supravegherea și controlul bolilor netransmisibile.
- Reglementarea funcțiilor și responsabilităților CSP teritoriale și a Consiliului teritorial de sănătate publică (CTSP) în realizarea Planului teritorial de acțiuni în prevenirea și controlul bolilor netransmisibile prioritare (*în continuare - Planul teritorial*).

1.4. Utilizatorii:

- Specialiștii Agenției Naționale pentru Sănătate Publică (CSP teritoriale), responsabili de prevenirea și controlul BNT;
- Consiliile teritoriale de sănătate publică;
- Prestatorii de servicii de AMP (medicii de familie și asistentele medicale de familie);
- Specialiștii subdiviziunilor teritoriale ale autorităților publice cu competențe în supravegherea factorilor de risc modificabili ai BNT (ANSA, IPM, ITP, DETS);
- Prestatorii de servicii în domeniul asistenței medico-sociale comunitare;
- Autoritățile administrației publice locale.

Notă: *Ghidul la necesitate poate fi utilizat și de alți specialiști, inclusiv în procesul didactic în formarea studenților, medicilor rezidenți și în educația medicală continuă a medicilor și personalului medical cu studii medii.*

1.5. Generalități

La sfârșitul secolului XX și începutul secolului XXI, datorită fenomenelor de ordin macro-social, economic și medico-demografic au intervenit schimbări în structura morbidității și mortalității, plasând bolile netransmisibile pe primul loc. Geneza polietologică (multifactorială) a bolilor netransmisibile determină procesul de prevenire și control al acestora. Astfel, bolile netransmisibile sunt unele din principalele probleme pentru sănătatea și bunăstarea populației în secolul XXI, care subminează dezvoltarea economică și socială. Conform statisticilor mondiale (Statisticile mondiale de sănătate 2020: monitorizarea sănătății pentru obiective de dezvoltare durabilă. Geneva: Organizația Mondială a Sănătății; 2020), aproximativ 41 de milioane de oameni își pierd viața anual din cauza bolilor netransmisibile prioritare, constituind 71% din totalul deceselor globale, inclusiv 15 milioane de decese premature (între vârsta de 30 și 69 ani). Bolile netransmisibile domină profilul îmbolnăvirilor în Republica Moldova și determină o presiune considerabilă asupra sistemului național de sănătate. Principalele boli netransmisibile sunt cele cardiovasculare, cancerul, diabetul, bolile respiratorii cronice și tulburările de sănătate mintală. Aceste boli determină peste 80% din toate decesele înregistrate la nivel de țară și sunt responsabile pentru 4 din 10 cazuri de dizabilitate primară.

Actualmente, Republica Moldova se confruntă cu dificultăți economice și sociale, iar povara bolilor netransmisibile exercită o presiune însemnată atât asupra sistemului de sănătate, cât și asupra dezvoltării durabile a țării. Conștientizarea profundă a impactului BNT, împreună cu adaptarea instrumentelor globale și regionale la specificul național, a stimulat stabilirea unor priorități clare la nivel național și consolidarea politicilor de sănătate publică în domeniul prevenirii și controlului acestor boli.

Programul național de prevenire și control al bolilor netransmisibile prioritare în Republica Moldova pentru anii 2023-2027 (PNPCBNT) și Planul de acțiuni pentru implementarea acestuia au fost elaborate în conformitate cu prevederile Programului de activitate al Guvernului pentru anii 2023-2025

„Moldova prosperă, sigură, europeană”, care stabilește viziunea, prioritățile și obiectivele pentru dezvoltarea sistemului național de sănătate, inclusiv asigurarea controlului bolilor netransmisibile cu impact major asupra sănătății publice. PNPCBNT a fost elaborat în corespundere cu prevederile Legii nr. 10/2009 privind supravegherea de stat a sănătății publice și Strategiei Naționale de Dezvoltare „Moldova Europeană 2030”, aprobată prin Legea nr. 315 /2022. Acesta se aliniază angajamentelor asumate de țară pentru a contribui la atingerea țintei de reducere a mortalității premature prin bolile netransmisibile prioritare cu 25% până în anul 2025 și cu 30% către anul 2030, prevăzute în Strategia Europeană pentru Prevenirea și Controlul bolilor netransmisibile (Rezoluția EUR/RC56/R2) și Planului de acțiuni pentru punerea în aplicare a Strategiei pentru perioada 2016-2025 (Rezoluția EUR/RC66/R11), și în Declarațiile politice ale Adunării Generale a Organizației Națiunilor Unite privind prevenirea și controlul bolilor netransmisibile (rezoluțiile din 2011, 2014, 2015, 2018 și 2019), precum și cu țintele naționalizate prevăzute în Strategia națională de dezvoltare „Moldova Europeană 2030” aprobată prin Legea nr.315/2022, conform Agendei de Dezvoltare Durabilă - 2030, adoptată la Summit-ul privind Dezvoltarea Durabilă din 25 septembrie 2015, în special, reducerea cu o treime a mortalității premature prin bolile netransmisibile până în 2030 (Obiectivul de Dezvoltare Durabilă 3.4.1, în continuare - ODD).

Realizarea **PNPCBNT** și Planul de acțiuni pentru implementarea acestuia se bazează pe implementarea de către stat a unui sistem bazat pe o finanțare combinată (de stat, proiecte externe-aditionale și donații), dirijare și asigurarea măsurilor de organizare și funcționare univocă pe întreg teritoriul țării.

Complexitatea și polimorfismul factorilor determinanți ai BNT, precum și cerințele specifice necesare de aplicare, determină implicarea efortului sinergic (intersectorial) al structurilor de sănătate și comunităților pentru prevenirea și controlul acestor patologii. **PNPCBNT** include **4 obiective generale**:

1. Consolidarea capacităților de coordonare intersectorială pentru prevenirea și controlul BNT la nivel național și teritorial;
2. Prevenirea BNT și reducerea factorilor de risc comportamentali și de mediu;
3. Consolidarea capacităților sistemului de sănătate pentru conduita integrată a BNT și a factorilor de risc;
4. Consolidarea capacităților naționale pentru o mai bună supraveghere și cercetare a BNT, alături de sisteme robuste de monitorizare și evaluare, care să asigure implementarea intervențiilor bazate pe dovezi.

Măsurile de prevenire și control al bolilor netransmisibile, care trebuie implementate în teritorii în contextul schimbărilor semnificative din ultimii ani în societate și în sistemul de sănătate, necesită o evaluare periodică a performanței în realizarea obiectivelor generale și specifice ale **PNPCBNT**.

În acest context, pentru **abordarea comprehensivă** a măsurilor de prevenire și control al bolilor netransmisibile prioritare a fost necesară elaborarea prezentului Ghid.

1.6. Definiții.

Principalele noțiuni utilizate în prezentul Ghid sunt următoarele:

boală prioritară - entitate nozologică care deține rate înalte de afectare a populației, producând un impact semnificativ asupra stării de sănătate în societate (cu rate înalte de morbiditate, invaliditate și mortalitate evitabilă) și cheltuieli economice semnificative asupra sistemului de sănătate.

În conformitate cu Hotărârea Guvernului nr.129/2023 cu privire la aprobarea Programului național de prevenire și control al bolilor netransmisibile prioritare în Republica Moldova pentru anii 2023-2027, **în Republica Moldova sunt stabilite 6 grupe de BNT prioritare:**

1. bolile aparatului circulator;
2. tumorile maligne;
3. bolile digestive cronice;
4. bolile respiratorii cronice;
5. diabetul;
6. bolile mentale.

boală netransmisibilă - cunoscută și sub numele de boală cronică, rezultată de combinația factorilor genetici, fiziologici, de mediu și comportamentali

control intern managerial - sistem organizat de managerul entității publice și personalul acesteia, incluzând auditul intern, în scopul asigurării bunei guvernări, care cuprinde totalitatea politicilor, procedurilor, regulilor interne, proceselor și activităților realizate în cadrul entității publice pentru a gestiona riscurile și a oferi o asigurare rezonabilă privind atingerea obiectivelor și rezultatelor planificate pentru prevenirea și controlul bolilor netransmisibile. Conceptul „**control intern managerial**” subliniază, de asemenea, responsabilitatea persoanelor implicate pentru ținerea sub control a tuturor proceselor interne desfășurate pentru realizarea obiectivelor generale și a celor specifice prevăzute de Hotărârea Guvernului nr.129/2023.

diagrama de proces - schemă logică cu forme grafice care reprezintă etapele și pașii de realizare a procesului/ activității de prevenire și control a bolilor netransmisibile

determinantă(ți) a sănătății - sunt factorii care au cea mai semnificativă influență și impact asupra sănătății. Aceștea includ: mediul social, economic și fizic, precum și caracteristicile și comportamentele individuale ale individului.

fișa postului - document care definește locul și contribuția postului în atingerea obiectivelor, caracteristic atât specialistului, cât și subdiviziunii CSP teritorial și care precizează sarcinile și responsabilitățile care îi revin titularului (specialistului) pentru prevenirea și controlul bolilor netransmisibile prioritare

măsuri de control - acțiuni stabilite în plan pentru monitorizarea permanentă sau periodică a activității (situațiilor) în prevenirea și controlul bolilor netransmisibile prioritare

monitorizare - acțiune continuă de colectare a informațiilor relevante, despre modul de desfășurare a procesului de prevenire și control a bolilor netransmisibile prioritare

obiective generale - enunț general asupra a ceea ce va fi realizat și/sau a îmbunătățirilor ce vor fi realizate; un obiectiv - descrie un rezultat așteptat sau un impact și rezumă motivele pentru care au fost întreprinse acțiunile de prevenire și control al bolilor netransmisibile prioritare

obiective specifice - rezultat care reiese (ca derivat) din obiectivul (-le) general și care descrie, de regulă, efectele așteptate ale unor activități, care trebuie atinse pentru ca obiectivul general corespunzător să fie îndeplinit

procedură operațională - procedură care descrie un proces sau o activitate care se desfășoară la nivelul unuia sau mai multor compartimente dintr-o entitate, fără aplicabilitate la nivel de instituție

procedură de sistem - procedură generală - descrie un proces sau o activitate care se desfășoară în complex la nivelul entității publice, aplicabilă majorității dintr-o entitate publică (*exemplu: organizarea unor activități în Ziua Mondială fără Tutun sau a Zilei internaționale a Inimii etc.*)

proces - fluxul de activități sau o succesiune de activități logic structurate și organizate, în scopul realizării obiectivelor definite în cadrul realizării măsurilor de prevenire și control al bolilor netransmisibile prioritare

regularitate - caracteristica unei operațiuni de a se repeta sub toate aspectele

responsabilitate - obligația de a îndeplini sarcina atribuită, a cărei neîndeplinire atrage o sancțiune corespunzătoare, după caz

răspundere managerială - conștientizare și asumare de către managerul entității publice (secției de prevenire și control al bolilor netransmisibile sau a specialistului) a responsabilității pentru acțiunile, deciziile și politicile promovate, inclusiv pentru maximizarea rezultatelor prin optimizarea resurselor, pe baza principiilor bunei guvernări, precum și obligația de a raporta despre obiectivele și rezultatele atinse în conformitate cu dispozițiile legale a obiectivelor stabilite în Planul Teritorial și PNPCBNT (Hotărâre Guvernului nr.129/2023)

resurse - totalitatea elementelor de natură fizică, tehnică, umană, informațională și financiară, necesare ca input, pentru ca obiectivele și activitățile să fie operaționale

secretariat tehnic - secretar al Consiliului teritorial de sănătate publică – persoană desemnată de către președintele Consiliului având ca sarcină principală managementul documentelor ce sunt în atribuția Consiliului conform prevederilor Legii 10/2009 cu privire la supravegherea de stat a sănătății publice.

1.7. Bolile netransmisibile prioritare și principalii factorii de risc modificabili pentru BNT, incluse în PNPCBNT:

Boli ale aparatului circulator:

- ◆ Boala hipertensivă
- ◆ Cardiopatiile ischemice cronice
- ◆ Bolile cerebro-vasculare
- ◆ Anemiile

Tumori maligne

- ◆ Cancerul gastric
- ◆ Cancerul colorectal
- ◆ Cancerul organelor respiratorii
- ◆ Cancerul glandei mamare
- ◆ Melanomul malign al pielii

Boli digestive cronice

- ◆ Hepatitele cronice de origine exogenă

Boli endocrine, de nutriție și metabolice

- ◆ Diabetul zaharat
- ◆ Obezitatea

Boli respiratorii cronice

- ◆ Bolile cronice obstructive ale căilor respiratorii
- ◆ Astmul bronșic

Tulburări mentale și de comportament

Factori de risc prioritari:

- ◆ Consumul de tutun
- ◆ Consumul de alcool
- ◆ Alimentația nesănătoasă
- ◆ Insuficiența activității fizice
- ◆ Aerul poluat

1.8. Atribuțiile specialistului responsabil de prevenirea și controlul BNT

1. **Monitorizarea** anuală a cazurilor de morbiditate și mortalitate prin BNT în baza colectării și analizei datelor statistice de la medicii de familie și a informației despre factorii determinanți (alimentație sănătoasă, comportament și activitate fizică) - colectate în baza studiilor periodice efectuate la nivel național (ex.: MICS, STEPS).

2. **Organizarea** de comun cu membrii Consiliului teritorial de sănătate publică a realizării măsurilor din Planul teritorial de acțiuni în teritoriul arondat;

3. **Pregătirea** de comun cu responsabilii de realizarea măsurilor din Planul teritorial a informațiilor pentru examinare în cadrul Consiliului teritorial de sănătate publică, Consiliului raional, cu elaborarea proiectelor de decizii privind starea de realizare a măsurilor.

4. **Colectarea, înregistrarea, formarea bazelor de date (EXCEL) și analiza acestora.**

Datele privind indicatorii de sănătate (număr cazurilor de boală (prin incidență și prevalență), numărul cazurilor de decese prin BNT, vor fi colectați **semestrial în baza:**

- localităților;
- teritoriului (rural, urban);
- grupelor de vârstă (25-35; 36-45; 46-55; 56-65; 66-75; 76-85; 86+ ani);
- semestrial, anual.

5. **Efectuarea controlului intern managerial** – asigurarea evidenței tuturor proceselor interne pentru realizarea obiectivelor generale și a celor specifice prevăzute de PNPCBNT și Planul teritorial;

6. **Evidența** „diagramei de proces” pentru monitorizarea etapelor și pașilor de realizare a procesului/ activității de prevenire și control al bolilor netransmisibile în timp și spațiu;

7. **Asigurarea** logisticii de realizare a măsurilor din plan de comun cu membrii Consiliului de coordonare a implementării Planul teritorial.

1.9. Necesitatea elaborării și implementării Planului teritorial.

La inițierea Planului teritorial, se recomandă prezentarea argumentelor (dovezilor) care să sublinieze necesitatea implementării Planului, corelate cu situația bolilor netransmisibile în zona respectivă. Este necesară justificarea abordării privind controlul și prevenirea bolilor netransmisibile prin prezentarea informațiilor situaționale din teritoriu, comparativ cu nivelul național, cu indicarea următoarelor:

- principalele cauze ale mortalității, inclusiv mortalității premature, și dezabilității în teritoriu, care contribuie în mod substanțial la degradarea stării de sănătate a populației și creșterea costurilor pentru sistemul de sănătate (cu interpretare și ilustrare grafică a indicatorilor);
- morbiditatea (incidența și prevalența) prin bolile netransmisibile, evoluția și tendința de răspândire în timp, pe teritoriu, dezagregată pe medii de reședință, vârstă și gen
- prevalența factorilor de risc modificabili, în special a celor comportamentali (consumul produselor din tutun și produselor conexe, consumul de alcool, inactivitatea fizică, alimentația nesănătoasă) și de mediu (calitatea aerului) etc.

Boxa nr.1

Se recomandă ca datele/informația de argumentare să includă teritoriul administrativ în comparație cu datele de la nivel național. Informația trebuie să includă date actualizate din ultimii 3-5 ani.

1.10. Cadrul normativ

Informația referitor la cadru normativ va include principalele acte normative care stau la baza elaborării Planului teritorial, respectiv:

- ◆ Legea privind ocrotirea sănătății nr. 411/1995, art.3; art.6; art.14 alin. (2); art.17; art.18;
- ◆ Legea nr.10/2009 privind supravegherea de stat în sănătate publică, art.2; art.4; art.7; art.12 alin.(1); art.17 alin.(2); art.46; art.50;
- ◆ Hotărârea Guvernului nr.129/2023, cu privire la aprobarea Programului național de prevenire și control al bolilor netransmisibile prioritare în Republica Moldova pentru anii 2023-2027;
- ◆ Hotărârea Guvernului nr.1387/2007 cu privire la aprobarea Programului unic al asigurării obligatorii de asistență medicală;

- ◆ Ordinul Ministrului Sănătății nr.1095/2023 cu privire la implementarea Programului național de prevenire și control a bolilor netransmisibile prioritare în Republica Moldova pentru anii 2023-2027;
- ◆ Protocoale clinice, Ghidurile naționale și bunele practici internaționale pe BNT și factori de risc.

CAPITOLUL I. PROCEDURA DE ELABORARE A PLANULUI TERITORIAL

1.1. Stabilirea activităților procedurale

Stabilirea activităților procedurale în domeniul sănătății publice reprezintă un pilon fundamental pentru asigurarea unui sistem de sănătate eficient, echitabil și rezilient. În acest sens, în conformitate cu pct. 2 din Hotărârea Guvernului nr. 129/2023, se solicită Direcției generale asistență medicală și socială a Consiliului municipal Chișinău, Direcției principale a sănătății și protecției sociale a UTA Găgăuzia, Direcției sănătate a Primăriei municipiului Bălți și consiliilor raionale să elaboreze, să aprobe și să asigure realizarea Planurilor teritoriale, cu raportare anuală a realizărilor către Agenția Națională pentru Sănătate Publică, **până la data de 05 decembrie**, care va informa Ministerul Sănătății **până la data de 25 decembrie** referitor la implementarea acestora.

1.2. Instituirea Grupului de lucru

Asigurarea sănătății publice se realizează prin activități comune ale autorităților publice centrale, locale, comunităților și societății civile, prin elaborarea și implementarea politicilor de protecție și promovare a sănătății și de prevenire a bolilor prin crearea unui Grup de lucru (GL) la nivel teritorial aprobat de către Consiliul raional/municipal. Astfel, în lista grupului de lucru vor fi incluși specialiști din diferite domenii, ținând cont de obiectivele generale și cele specifice aprobate prin Hotărârea Guvernului nr.129/2023.

1.2.1. Componenta grupului de lucru

Președinte al GL - președintele sau vicepreședintele raionului, care va coordona și monitoriza procesul de elaborare a Planului teritorial.

Concomitent cu președintele GL, rolul de leadership în acest proces îl are specialistul în domeniul sănătății publice (din CSP teritorial), care își asumă responsabilitatea pentru calitatea Planului elaborat și rezultatele intenționate.

Secretar al GL - specialist în sănătate publică (ex: șeful secției de prevenire și control al bolilor netransmisibile și promovarea sănătății din CSP teritorial), care va asigura lucrările de secretariat prin colectarea și generalizarea propunerilor de la membrii grupului de lucru, pregătirea materialelor pentru ședințele GL, informarea privind convocarea ședințelor GL și difuzarea deciziilor.

Membri ai GL vor fi reprezentați de președinții unor comisii de specialitate a Consiliul raional, cum ar fi: (Comisia educație, tineret, sport, cultură, protecție socială, sănătate publică și muncă; Comisia economie, buget și finanțe; conducători ai IMSP teritoriale; reprezentanți ai mass-mediei teritoriale; conducători de întreprinderi, servicii; reprezentanți ai sectorului privat și ONG- locale), care își vor exercita atribuțiile în procesul de elaborare a Planului teritorial conform domeniul de competență.

Lista membrilor grupului de lucru pentru elaborarea proiectului Planului teritorial se aprobă prin decizia Președintelui (sau vicepreședintelui) Consiliului raional.

1.3. Organizarea activității grupului de lucru

1.3.1. Repartizarea atribuțiilor

La prima ședință a grupului de lucru, Președintele, distribuie rolurile și numește persoanele responsabile de pregătirea informației pentru elaborarea Planului teritorial din teritoriul din subordine. În urma ședinței va fi întocmit Procesul-verbal.

1.3.2. Pregătirea proiectului de Plan teritorial

În termen de două luni de la instituirea Grupului de lucru, în baza propunerilor parvenite de la membrii grupului de lucru teritorial, secretarul elaborează proiectul Planului teritorial în conformitate cu obiectivele generale și specifice ale PNPCBNT aliniat la condițiile și specificul teritoriului subordonat.

1.3.3. Ședința grupului de lucru pentru examinare în prima lectură a Planului teritorial

Până la sfârșitul celei de-a doua luni de elaborare a proiectului Planului teritorial, secretarul grupului de lucru consultă membrii acestuia pentru a stabili data organizării ședinței, în care proiectul Planului teritorial va fi examinat și definitivat.

1.3.4. Contrasemnarea Planului teritorial după consultare și ajustare.

La finalizarea procesului de definitivare a Planului teritorial, după consultarea și ajustarea acestuia, se convoacă o ședință a grupului de lucru pentru examinarea și aprobarea Planului teritorial de acțiuni la nivelul grupului de lucru, cu luarea deciziei de a fi înaintat spre examinare și aprobare la ședința Consiliului raional (APL), Direcției generale asistență medicală și socială a Consiliului municipal Chișinău, Direcției principale a sănătății și protecției sociale a UTA Găgăuzia, Direcției sănătate a Primăriei municipiului Bălți. Secretarul grupului de lucru întocmește Procesul-verbal al ședinței, semnat de președintele și membrii grupului de lucru.

1.3.5. Aprobarea Planului teritorial la ședința Consiliului raional/municipal.

Președintele grupului de lucru prezintă proiectul Planului teritorial Secretarului Consiliului raional/municipal cu nota de argumentare pentru a fi inclus în ordinea de zi spre examinare și aprobare la ședința Consiliului raional/municipal.

CAPITOLUL II . STABILIREA ACȚIUNILOR ÎN CONFORMITATE CU OBIECTIVELE GENERALE ȘI SPECIFICE ALE PNPCBNT

Activitățile din Planul teritorial vor fi prezentate, astfel, încât să se alinieze cu obiectivele generale și specifice ale PNPCBNT, având ca scop reducerea prevalenței factorilor de risc și a bolilor netransmisibile prioritare (tabelul 1).

Obiectivele Generale oferă o viziune largă și integrată, stabilind direcția generală a programului. Ele exprimă obiectivele pe termen lung și impactul pe care dorim să îl atingem la nivel de societate.

Obiectivele Specifice reprezintă detalii ale obiectivelor generale, traducându-le în realizări tangibile și măsurabile. Ele ne permit focalizarea eforturilor și resurselor în direcția cea mai eficientă și să evaluăm progresul nostru în timp real.

Tabelul 1

Designul Planului teritorial

Nr. crt.	Acțiuni planificate	Indicatori de monitorizare	Costuri de implementare (mii lei)	Sursa de finanțare		Termen de realizare	Instituție responsabilă
				Surse bugetare	alte surse		
1	2	3	4	5	6	7	8
Obiectivul general 1.							
Obiectivul specific 1.1.							
1.1.1							
1.1.2							

Notă:

Obiectivul general 1. Consolidarea capacităților de coordonare intersectorială pentru prevenirea și controlul BNT la nivel național și teritorial:

Acest obiectiv presupune dezvoltarea și consolidarea mecanismelor și structurilor de coordonare, care vor facilita o colaborare eficientă între diverse sectoare relevante, precum sănătatea, educația, mediul, agricultura și altele. Aceasta poate include formarea comitetelor intersectoriale, elaborarea protocoalelor de comunicare și cooperare, precum și promovarea unei abordări integrate în gestionarea BNT.

Obiective specifice:

1.1 Consolidarea capacităților de coordonare inter-, extra-sectorială

De ce este importantă conlucrarea intersectorială

Având în vedere amploarea poverii bolilor netransmisibile, nici o entitate nu poate preveni și gestiona eficient aceste afecțiuni în mod eficient de una singură. Colaborarea între instituții, organizații non-guvernamentale, întreprinderi ale sectorului industrial și agricol, și alte organizații, este esențială. Această abordare integrată asigură utilizarea eficientă a resurselor și evitarea duplicării eforturilor. În acest mod, acțiunile diferitelor părți implicate se vor completa reciproc, evitând conflictele sau concurența între ele.

Principiile mecanismului de colaborare intersectorială

Colaborarea intersectorială are la bază următoarele principii:

- *principiul participării*, care prevede implicarea și cooperarea părților responsabile la toate etapele privind asigurarea implementării Planului de acțiuni.
- *principiul transparenței*, conform căruia părțile implicate în proces cooperează, iar mecanismul de colaborare intersectorială este unul clar și accesibil;
- *principiul eficienței*, conform căruia părțile responsabile de asigurarea eficienței scontate sunt implicate în procesul de identificare, evaluare, referire, soluționare și monitorizare a bolilor netransmisibile;
- *principiul profesionalismului și responsabilității*, conform căruia actorii implicați argumentează măsurile de asistență aplicate și poartă răspundere pentru acțiunile întreprinse;
- *principiul abordării integrate a necesităților persoanelor cu BNT*, conform căruia toți specialiștii implicați abordează în mod complex problemele de sănătate, dezvoltare și protecție a copiilor;
- *principiul coerenței*, conform căruia mecanismul de colaborare intersectorială este monitorizat și evaluat sistematic;
- *principiul descentralizării*, care prevede delimitarea clară, în cadrul mecanismului de colaborare intersectorială, a atribuțiilor și responsabilităților structurilor implicate de diferite niveluri administrative.

Care sunt consecințele necooperării între actorii cheie a mecanismului de colaborare intersectorială?

1. Lipsa colaborării multisectoriale poate diminua impactul și eficiența politicilor și programelor, având consecințe negative asupra beneficiarilor și asupra societății în general ceea ce poate împiedica identificarea de soluții noi pentru problemele existente.
2. Lipsa coordonării între sectoare poate duce la scăderea eficienței acțiunilor de prevenire a BNT, ceea ce va avea ca consecință o prevalență ridicată a factorilor de risc. Dacă sectoarele nu colaborează, există riscul să se concentreze doar pe aspecte izolate ale unei probleme, fără a găsi soluții complete sau durabile.
3. Lipsa schimbului de idei și experiențe între sectoare poate restricționa inovația ceea ce poate împiedica găsirea de soluții noi la problemele existente.
4. În absența coordonării, politicile sau acțiunile diferitelor sectoare pot să se suprapună și să genereze conflicte, ceea ce poate duce la confuzie și la obstacole în implementare.

Se prevede:

- ◆ a expune succint conduita de orientare privind cerințele de implementare a acțiunilor de prevenire și control al BNT, prin instruirea membrilor Comisiei și actorii de implementare a Planului teritorial;
- ◆ a identifica necesitățile de implementare și evaluare a acțiunilor de promovare a sănătății și prevenirea BNT cu integrarea ulterioară a acestora în Planul Teritorial, pe baza indicatorilor teritoriali ai bolilor netransmisibile prioritare;
- ◆ a evalua periodic (semestrial) implementarea măsurilor stabilite în Planul teritorial, cu includerea modificărilor în acțiunile de promovare a sănătății și prevenire a BNT prioritare.

- ◆ La realizarea Planului teritorial se va ține cont de măsurile de conduită prevăzute în protocoalele clinice sau ghidurile practice relevante pentru bolile netransmisibile.

1.2 Mobilizarea resurselor la nivel teritorial

Mobilizarea resurselor la nivel teritorial se referă la procesul de identificare, atragere și utilizare a resurselor necesare pentru a susține dezvoltarea și implementarea inițiativelor, proiectelor sau politicilor la nivelul unei anumite regiuni sau teritoriu. Aceasta implică adunarea și gestionarea eficientă a resurselor financiare, umane, tehnice, naturale și sociale disponibile într-o anumită zonă geografică pentru a atinge obiectivele și prioritățile stabilite la nivel local sau regional.

Se prevede:

- ◆ identificarea mijloacelor și potențialului co-finanțatorilor teritoriali (agenților economici locali, cu excepția industriei tutunului, ONG, instituțiilor cu capital mixt, instituțiilor publice, asociațiilor obștești etc.) pentru a contribui la asigurarea realizării unor măsuri din Planul teritorial;
- ◆ includerea acțiunilor de formare a actorilor locali pentru a dezvolta propuneri de finanțare a Planului teritorial la nivel comunitar;
- ◆ identificarea și înaintarea propunerilor pentru atragerea de fonduri teritoriale sau participarea la concursuri externe, care abordează aspecte de ameliorare a stării de sănătate și prevenire a BNT (*"medii sănătoase", "orașe sănătoase", "școli care promovează sănătatea", "promovarea sănătății la locul de muncă" etc.*).

1.3 Facilitarea mobilizării sociale, participarea sporită a societății civile și a organizațiilor non-guvernamentale

Obiectivul dat, se referă la crearea unui mediu și a unor condiții favorabile care să încurajeze oamenii să se implice activ în problemele și inițiativele sociale.

Se prevede:

- ◆ crearea echipelor multidisciplinare cu expunerea setului de acțiuni integrate la nivel local, privind acordarea serviciilor de prevenire, monitorizare și suport de durată a persoanelor cu BNT și nevoi complexe;
- ◆ expunerea acțiunilor de monitorizare a măsurilor de mobilizare socială în abordarea BNT și a factorilor de risc modificabili, conform ghidurilor și recomandărilor pentru autoritățile publice locale, specialiștii din domeniul social și educație – elaborate de către ANSP în colaborare cu alte instituții;
- ◆ planificarea și expunerea măsurilor de creare a echipelor mixte/complexe (coalițiilor) comunitare pentru consolidarea capacităților și acțiunilor de participare în prevenirea și controlul BNT, a factoriilor determinanți, conform necesităților în sănătate;
- ◆ planificarea măsurilor de consolidare a capacităților resurselor umane în domeniul marketingului social, cu cooptarea în echipă a specialiștilor din domeniu, pentru sporirea eficienței planului de promovare a sănătății și prevenire a BNT prioritare în rândul populației.

Obiectivul general 2. Prevenirea BNT și reducerea factorilor de risc comportamentali și de mediu

Prevenirea bolilor netransmisibile și reducerea factorilor de risc comportamentali și de mediu reprezintă o prioritate esențială în sănătatea publică și în creșterea calității vieții. Această inițiativă are drept scop abordarea principalelor cauze ale bolilor netransmisibile cronice, precum bolile cardiovasculare, cancerul, diabetul zaharat, bolile digestive cronice și afecțiunile respiratorii, care adesea sunt rezultatul unor factori de risc modificabili.

Obiective specifice:

2.1 Creșterea nivelului de alfabetizare în sănătate a populației

Creșterea nivelului de alfabetizare în sănătate a populației reprezintă o direcție esențială în promovarea sănătății și îmbunătățirea calității vieții. Alfabetizarea în sănătate este esențială pentru ca oamenii să poată înțelege, evalua și utiliza informațiile legate de sănătate, astfel, încât să ia decizii informate pentru ei și familiile lor.

Se prevede:

- ◆ întreprinderea măsurilor de organizare și implementare a campaniilor de comunicare și de schimbare a comportamentului în raport cu sănătatea, adaptate la vârsta și nevoile beneficiarilor pentru reducerea factorilor de risc a BNT prioritare și promovarea unui mod de viață sănătos;
- ◆ planificarea acțiunilor de sensibilizare și comunicare în cadrul evenimentelor anuale de promovare a sănătății și prevenirea bolilor: *Zile mondiale și naționale, Săptămâni europene și Lunare de profilaxie a bolilor*;
- ◆ expunerea (planificarea) măsurilor de alfabetizare a populației, în special a pacienților cu BNT pentru a îmbunătăți capacitatea acestora de a înțelege, dar și de a lua decizii de adoptare a unui stil de viață sănătos, precum și mobilizarea pentru promovarea sănătății în teritorii;
- ◆ planificarea acțiunilor pentru implementarea prevederilor normative cu impact asupra factorilor de risc comportamentali și de mediu, privind consumul de tutun, alcool, alimentația nesănătoasă și inactivitate fizică, poluarea aerului, inclusiv prin programe de educație de la egal la egal realizate de voluntari, Centre de Sănătate Prietenoase Tinerilor, Centre de Tineret, Rețeaua Educatorilor de la egal la egal, Rețeaua de Școli care Promovează Sănătatea etc.;
- ◆ planificarea acțiunilor de participare la activitățile organizate de partenerii de dezvoltare în domeniul realizării programelor/ disciplinelor obligatorii, care includ module/subiecte de educație pentru sănătate în școli într-un mod complex și interdisciplinar.

2.2 Consolidarea eforturilor intersectoriale

Consolidarea eforturilor intersectoriale pentru a asigura reducerea prevalenței consumului de tutun în rândul adolescenților și adulților implică colaborarea între diferite sectoare și organizații pentru a dezvolta și implementa strategii cuprinzătoare și eficiente. Adoptând o abordare intersectorială pentru combaterea consumului de tutun și implementând o varietate de măsuri, putem spera să scădem prevalența consumului de tutun atât în rândul adolescenților, cât și al adulților, promovând astfel un mediu mai sănătos și mai sigur pentru toți cetățenii.

Se prevede:

- ◆ includerea și monitorizarea activităților de reducere a consumului de tutun și a expunerii la fum, conform actelor legislative și normative în vigoare în domeniul controlului tutunului, cu evidența și raportarea activităților realizate;
- ◆ planificarea activităților/măsurilor de implementare a programului de screening al consumului de tutun în instituțiile de asistență medicală primară conform prevederilor PEN nr. 2.

2.3 Consolidarea măsurilor durabile de reducere a consumului de alcool în populație

Consolidarea măsurilor durabile de reducere a consumului de alcool în populație se referă la dezvoltarea și implementarea unor strategii și politici sustenabile, menite să scadă în mod eficient nivelul de consum de alcool în rândul comunității sau societății.

Aceste măsuri urmăresc să reducă impactul negativ al consumului excesiv de alcool asupra sănătății publice și individuale, precum și să diminueze efectele sociale și economice asociate acestui fenomen.

Se prevede:

- ◆ aplicarea și monitorizarea respectării legislației privind comercializarea, publicitatea și consumul producției alcoolice în locurile publice, la locurile de muncă, în instituțiile de învățământ, medico-sanitare, de întremare a sănătății etc. (cu excepția obiectivelor de alimentație publică);
- ◆ includerea măsurilor de supraveghere și evidență a tulburărilor alcoolice fetale realizate de asistența medicală primară.

2.4 Promovarea activității fizice

În ultimele decenii, preocupările legate de sedentarism și stilul de viață nesănătos au crescut, determinând o creștere a eforturilor de promovare a activității fizice în rândul populației. În ansamblu, obiectivul specific *Promovarea activității fizice* vizează creșterea nivelului de activitate fizică în rândul populației și promovarea unui stil de viață activ pentru o viață sănătoasă și plină de energie.

Se prevede:

- ◆ includerea măsurilor de organizare a evenimentelor de promovare a activității fizice și sportului pentru susținerea inițiativelor de „activitate fizică pentru toți” (conform Calendarului acțiunilor sportive teritoriale și naționale);
- ◆ implementare recomandărilor privind setul minim de practicare a activității fizice pentru menținerea sănătății, în îngrijirile medicale primare de rutină, pentru diferite categorii de populație;
- ◆ includerea acțiunilor de mobilizare și facilitare pentru persoanele vârstnice a activităților de promovare a îmbătrânirii active și sănătoase conform PNPCBNT.

2.5 Promovarea unei alimentații sănătoase

Promovarea unei alimentații sănătoase reprezintă un angajament esențial în cadrul eforturilor de îmbunătățire a sănătății și bunăstării populației, având ca scop încurajarea adoptării și menținerii unui regim alimentar echilibrat și nutritiv.

Se prevede:

- ◆ expunerea măsurilor de implementare a recomandărilor privind extinderea alăptării exclusive la sân a nou-născuților;
- ◆ planificarea activităților de monitorizare a implementării cadrului normativ, privind etichetarea produselor alimentare;
- ◆ planificarea activităților de evaluare a accesului grupurilor vulnerabile la produse legumicole și fructe;
- ◆ implementarea recomandărilor OMS privind comercializarea alimentelor și băuturilor dulci carbogazificate copiilor, inclusiv de promovare a accesului la alimente sănătoase în alimentația finanțată de stat;
- ◆ planificarea activităților de consiliere nutrițională, inclusiv pentru nutriția nou-născutului, copilului mic, adolescentului, mamei, în cadrul asistenței medicale primare.

2.6. Reducerea mortalității cauzate de poluarea aerului

Reducerea mortalității cauzate de poluarea aerului reprezintă un efort esențial și urgent în lupta împotriva unui fenomen tot mai grav, care afectează sănătatea și bunăstarea oamenilor la nivel global. Poluarea aerului reprezintă una dintre cele mai mari amenințări pentru sănătatea publică în zilele noastre, cu efecte devastatoare asupra calității vieții și a longevității populației.

Se prevede:

- ◆ organizarea măsurilor de evaluare a efectelor potențiale ale poluării aerului asupra sănătății, agravate de impactul schimbărilor climatice, în special asupra populației vulnerabile din teritoriul subordonat;
- ◆ monitorizarea prin investigații de laborator a calității aerului ambiental și din interior, conform actelor normative.
- ◆ participarea în cadrul campaniei naționale de comunicare privind riscurile schimbărilor climatice asupra sănătății populației și măsurile de adaptare.

Obiectivul general 3. Consolidarea capacităților sistemului de sănătate pentru conduita integrată a BNT și a factorilor de risc.

Consolidarea capacităților sistemului de sănătate pentru conduita integrată a bolilor netransmisibile (BNT) și a factorilor de risc reprezintă un pilon esențial în eforturile de promovare a sănătății și prevenire a bolilor într-o societate în care bolile netransmisibile au devenit o problemă majoră de sănătate publică. Această inițiativă vizează întărirea capacităților sistemului de sănătate pentru a gestiona în mod eficient și integrat bolile cronice și factorii de risc asociați acestora, contribuind astfel la îmbunătățirea stării de sănătate a populației și la reducerea poverii bolilor.

Obiective specifice

3.1 Asigurarea accesului echitabil și universal la servicii de sănătate

Asigurarea accesului echitabil și universal la servicii medicale reprezintă un obiectiv fundamental în domeniul sănătății și se referă la garantarea faptului că toți oamenii au dreptul la îngrijire medicală de calitate, indiferent de statutul lor socio-economic, originea etnică, locul de rezidență sau alte caracteristici personale.

Se prevede:

- ◆ planificarea măsurilor pentru organizarea serviciilor de sănătate integrate conform ghidurilor practice, protocoalelor clinice, standardelor medicale, algoritmilor de conduită pentru BNT în vigoare;
- ◆ planificarea măsurilor pentru organizarea, în colaborare cu instituțiile medico-sanitare, a implementării pachetului de intervenții esențiale în bolile netransmisibile (PEN) la nivelul asistenței medicale primare, în conformitate cu cerințele aprobate.

3.2 Creșterea și prioritizarea alocațiilor bugetare

Acest obiectiv se concentrează atât pe creșterea resurselor financiare destinate sănătății, cât și pe asigurarea că aceste resurse sunt direcționate către domeniile și activitățile care aduc cel mai mare beneficiu pentru sănătatea populației.

Se prevede:

- ◆ elaborarea și implementarea unor proiecte pentru realizarea activităților de prevenire, depistare precoce, tratament al bolilor netransmisibile susținute de CNAM;
- ◆ identificarea surselor financiare din partea partenerilor externi în implementarea Planurilor teritoriale.

3.3 Dezvoltarea capacităților resurselor umane

Dezvoltarea capacităților resurselor umane în domeniul sănătății reprezintă un aspect esențial în asigurarea furnizării unei îngrijiri medicale de calitate și îndeplinirea obiectivelor stabilite în cadrul sistemului de sănătate. Acest obiectiv se concentrează pe îmbunătățirea competențelor, cunoștințelor și abilităților personalului medical și a altor cadre implicate în îngrijirea sănătății, pentru a asigura furnizarea unor servicii accesibile, eficiente și sigure pentru beneficiari.

Se prevede:

- ◆ planificarea activităților de instruire a prestatorilor de servicii medicale la toate nivelurile în prevenirea, depistarea precoce, diagnosticul și tratamentul BNT conform modulelor actualizate;
- ◆ identificarea necesităților instituționale în asigurarea furnizării serviciilor eficiente și sigure populației;
- ◆ asigurarea consolidării capacităților specialiștilor în supravegherea BNT și a factorilor de risc cu utilizarea Sistemelor informaționale naționale din domeniul sănătății;
- ◆ participarea la implementarea sistemului de supraveghere în sănătatea nutrițională, statutul nutrițional și determinanțele acestora, precum și asigurarea funcționării durabile a acestuia.

Capitolul III. METODOLOGIA DE MONITORIZARE ȘI RAPORTARE

În cadrul implementării Planului teritorial, monitorizarea și raportarea reprezintă piloni fundamentali pentru evaluarea progresului și pentru a garanta utilizarea eficientă a resurselor în conformitate cu obiectivele stabilite și pentru a identifica eventualele obstacole sau probleme, care ar putea influența implementarea Planului teritorial (Tabelul 2). Prin intermediul procesului de raportare, se realizează comunicarea rezultatelor și a progresului către toate părțile interesate, inclusiv autoritățile locale, organizațiile partenere, comunitate și cetățenii afectați. Această transparență și comunicare deschisă contribuie la creșterea încrederii și angajamentului în procesul de implementare și la promovarea responsabilității în cadrul administrației publice.

Fișa de Monitorizare a implementării Planului Teritorial

Nr. d/o	Acțiunile întreprinse pentru realizarea obiectivelor	Termen de realizare ³⁾	Instituții responsabile de implementare	Costuri	Activități și indicatori realizați, conform Planulu	
					realizat	nerealizat ⁴⁾
1	2	3	4	5		
1. Obiectiv general						
1.1 Obiectiv specific						
1.1.1						
...						
...						

³⁾ Conform termenilor indicați în Planul teritorial

⁴⁾ Succint de indicat motivul nerealizării

Model de Plan teritorial (raional/municipal) *) vezi nota de la finele Planului

APROBAT
Prin Hotărârea
Consiliului Raional...
nr. ____ din _____

Nr. d/o	Acțiuni planificate; măsuri conform Obiectivului general și celor specifice	Indicatori de monitorizare	Termeni de realizare	Costuri (cheltuieli) Sursa:		Instituție responsabilă și persoana responsabilă – Nume, prenume	Co-executor (i) Nume, prenume	Notă privind realizarea. Poate fi indicată problema nerealizării, conform metodologiei
				Buget	Alte			
1	2	3	4	5		6	7	8
Obiectivul general 1. Consolidarea capacităților de coordonare inter-sectorială pentru prevenirea și controlul BNT la nivel național și teritorial								
Obiectiv specific 1.1. Consolidarea capacităților de coordonare inter-extra-sectorială								
1.1.1	Elaborarea și aprobarea Planului anual al ședințelor Consiliului teritorial de sănătate publică cu examinarea stării de PCBNT prioritare	Plan aprobat	Ianuarie	-		Secretarul PTAPCBNT	Membrii Consiliului SPT	
1.1.2	Familiarizarea cu Ordinul nr.1095/2023. Organizarea seminarelor de instruire a specialiștilor din sistemul de sănătate și alte sectoare economice pentru includere și cooptare în realizarea măsurilor de PCBNT și PS conform bolilor prioritare	Nr. seminare – Nr. persoane -	lunar	Bugetul instituțiilor		Membrii Consiliului SPT; Secretarul CTSP	Persoana responsabilă de PS și PCBNT din cadrul instituțiilor	
1.1.3	Organizarea ședințelor Consiliului teritorial de sănătate publică cu examinarea stării de PCBNT prioritare	- Număr probleme abordate conform PT - Nr. raportori	SemestrialSe mestrial			CSP-secretarul CTSP	Conform profilului BNT prioritare	
1.1.4	Organizarea implementării comune a serviciilor medico-sociale și comunitare la nivel de comunitate prin prisma PCBNT prioritare	Nr. servicii organizate și prestate	Permanent	Bugetul instituțiilor		APL, CTSP,	Persoane responsabile de implementarea SMS și C	
1.1.5	Examinarea periodică și includerea modificărilor în realizarea măsurilor trasate în PT prin identificarea lacunelor și riscurilor	Nr. probleme identificate și modificări realizate în Planul teritorial	Semestrial	Bugetul instituțiilor		CSP, CTSP,	-	
Obiectiv specific 1.2. Mobilizarea resurselor la nivel teritorial								
1.2.1	Identificarea în teritoriul administrativ a	Nr. surse	În perioada	extrabuget		CTSP ;	agenți	

	agențiilor economici capabili de a contribui financiar în acoperirea cheltuielilor pentru unele activități de fortificare a sănătății populației și/sau a activităților de promovare a sănătății, sau co-participare la organizarea diferitor manifestări, activități etc.	suplimentare identificate de finanțare	Noiembrie - Decembrie Anual			economici (concret N.P.)	
1.2.2	Elaborarea și înaintarea propunerilor de proiect pentru participare în cadrul unor proiecte cu finanțare externă care abordează aspecte de prevenire a BNT, (privind „medii sănătoase”, „comunități sănătoase”, „școli care promovează sănătatea”, „promovarea sănătății la locul de muncă” etc.)	Nr. proiecte pentru obținerea de fonduri suplimentare	În perioada Noiembrie - Decembrie Anual	extrabuget	CTSP	agenți economici (concret N.P.)	
Obiectiv specific 1.3. Facilitarea mobilizării sociale, participarea sporită a societății civile și a organizațiilor neguvernamentale							
1.3.1	Crearea în localitățile teritoriului administrativ a echipelor multidisciplinare cu expunerea setului de acțiuni integrate la nivel local, privind acordarea serviciilor de prevenire, monitorizare și suport de durată a persoanelor cu BNT și nevoi complexe	Nr. echipe multidisciplinare create în teritoriul administrativ	a.2024	Nu necesită	CTSP, CSP, CS		
	A) Echipa medico-socială (asistente medicale de sector și asistente sociale)						
	<u>Setul de acțiuni:</u>						
1.3.2	Crearea listelor persoanelor din grupurile țintă cu patologii BNT pentru vizite și lucrul în familie	Liste; Grafic; Nr. vizite	Anual, Lunar	Nu necesită	Centrele și Oficiile de sănătate		
1.3.3	Promovarea în familii a cunoștințelor privind măsurile de prevenire a HTA, DZ și BPCO și alinierea acestor măsuri la Zilele Mondiale a Sănătății	Nr. măsuri organizate	Lunar	Nu necesită	Membrii echipelor multidisciplinare		
1.3.4	Participarea la activități de screening-uri tematice a populației, organizate de către instituțiile medicale	Nr. participări la screening-uri	Conform dispoziției	Din bugetul studiului	Medici, asistente a medicilor		
	B) Echipa educație, tineret și sport, cultură și mijloace de informare:						
	<u>Setul de acțiuni:</u>						
1.3.5	Organizarea periodică în instituții de învățământ a flash-moburilor și lecțiilor tematice cu participarea elevilor și pedagogilor, privind impactul negativ al	Nr. de flash-moburilor organizate; Nr. lecții tematice	Conform orarului aprobat și lunar	Nu necesită	Membrii echipelor multidisciplinare, pedagogii (N.P.)	Personalități din domeniul sportului la nivel local	

	consumului de tutun, de alcool, insuficienței activității fizice și a alimentației nesănătoase	organizate; Nr. de participanți					
1.3.6	Diseminarea prin intermediul mass-media raionale a informației privind promovarea modului sănătos de viață, cu folosirea datelor despre indicatorii teritoriali de sănătate a populației	Nr. inform. diseminate	Lunar, conform calendarului de evenimente	Nu necesită	Mass-media locală (Nume Prenume), Membrii echipelor multidisciplinare,		
1.3.7	Organizarea periodică în teritorii (localități: comune și sate) a evenimentelor sportive și turistice locale pentru adulți, tineret și elevi	Nr. evenimente organizate Nr. persoane participante	Lunar, sau Semestrial, conform calendarului de evenimente	Conform estimărilor	APL, CTSP, CSP	agenți economici (concret N.P.)	
1.3.8	Organizarea în teritorii (cu ajutorul pedagogilor, artiștilor locali) a scenetelor teatralizate (umoristice și satirice), care reflectă viciile pentru sănătate în cazul fumatului, consumului alcoolului și sedentarismului	Nr. evenimente organizate Nr. persoane participante	Lunar, sau Semestrial	Conform estimărilor	CTSP, APL, CSP	agenți economici (concret N.P.)	
1.3.9	Monitorizarea măsurilor de mobilizare socială în abordarea BNT și a factorilor de risc modificabili, conform ghidurilor și recomandărilor pentru autoritățile publice locale, specialiștii din domeniul social și educație	Nr. acțiuni realizate	Semestrial	Nu necesită	CTSP	-	

Obiectivul general 2. Prevenirea BNT și reducerea factorilor de risc comportamentali și de mediu

Obiectivul specific

2.1 Creșterea nivelului alfabetizării în sănătate a populației și crearea oportunităților pentru responsabilizarea și angajarea cetățenilor de a întreprinde măsuri pentru promovarea sănătății și prevenirea BNT

2.1.1	Organizarea în fiecare localitate a raionului a campaniilor de comunicare și de schimbare a comportamentului în raport cu sănătatea, adaptate la vârsta și nevoile populației pentru reducerea factorilor de risc a BNT prioritare și promovarea unui mod de viață sănătos	Nr. companii organizate	Semestrial	Conform estimărilor	ANSP, CSP teritorial, CTSP, APL, parteneri de dezvoltare	-	
2.1.2	Organizarea acțiunilor de sensibilizare prin comunicare și promovare a sănătății și de prevenire a bolilor prioritare: zile mondiale și naționale, săptămâni europene și lunare de profilaxie a bolilor	Nr. acțiuni organizate	Lunar, conform calendarului	Conform estimărilor Necesită (?) de indicat	ANSP, CSP teritorial, CTSP ; APL, parteneri de dezvoltare	-	
2.1.3	Organizarea în localități a măsurilor de	Nr. măsuri	Lunar,	Conform	ANSP, CSP teritorial,	-	

	alfabetizare a populației, în special a pacienților cu BNT pentru a îmbunătăți capacitatea acestora de a înțelege și de a lua decizii de adoptare a unui stil de viață sănătos, precum și mobilizare pentru promovarea sănătății în teritorii	realizate, Nr. localități	conform calendarului	estimărilor Necesită (?) de indicat	CTSP ; APL, parteneri de dezvoltare		
2.1.4	Organizarea în fiecare localitate a măsurilor de implementare a prevederilor normative cu impact asupra factorilor de risc comportamentali și de mediu, privind consumul de tutun, de alcool, alimentația nesănătoasă și inactivitatea fizică, poluarea aerului, inclusiv prin programe de educație de la egal la egal realizate de voluntari, Centre de Sănătate Prietenoase Tinerilor, Centrele de Tineret, Rețelei Educatorilor de la egal la egal, Rețelei de Școli care promovează sănătatea etc.	Nr. măsuri organizate; Nr. localități cuprinse; Nr. programe elaborate și implementate	Semestrial	În limita bugetelor instituționale și În limita bugetelor Centrelor de Sănătate Prietenose Tinerilor contractate de CNAM	ANSP, CSP teritorial, CTSP; APL, parteneri de dezvoltare	-	
2.1.5	Organizarea, în patru școli din cele mai mari localități ale raionului, de comun cu partenerii de dezvoltare, a modulelor/subiectelor de educație pentru sănătate într-un mod complex și interdisciplinar	Nr. module dezvoltate Nr. localități cuprinse	Semestrial	-//-	CSP teritorial, CTSP, APL, parteneri de dezvoltare	-	
2.1.6	Folosirea evenimentelor culturale din localități pentru promovarea modului sănătos de viață	Nr. activități realizate în aceste evenimente	Lunar	În limita bugetelor instituționale	CSP teritorial, CTSP, APL, parteneri de dezvoltare	-	
Obiectiv specific 2.2.Consolidarea eforturilor intersectoriale pentru a asigura reducerea prevalenței consumului de tutun în rândul adolescenților și adulților							
2.2.1	Organizarea măsurilor orientate teritorial spre supravegherea respectării legislației privind comercializarea, publicitatea și consumul produselor din tutun și produselor conexe în locurile publice unde este interzis fumatul, la locurile de muncă, în instituțiile de învățământ, medico-sanitare, instituții de întremare a sănătății, sediile autorităților publice etc.	Nr. măsuri realizate Nr. localități cuprinse	Semestrial	În limita bugetelor instituționale	CSP teritorial, APL, Membri ai ONG, DSETS a Consiliului Raional		
2.2.2	Organizarea măsurilor de instruire a personalului din asistența medicală teritorială, privind prevenirea și supravegherea tulburărilor alcoolice fetale	Nr. măsuri realizate Nr. asistenți instruiți Nr. localități	Semestrial	În limita bugetelor instituționale	CSP teritorial, APL, Membri ai ONG, DSETS a Consiliului Raional.		

		cuprinse					
2.2.3	Verificarea în localitățile raionului a stării privind realizarea prevederilor de reducere a consumului de tutun și expunerii la fumul de tutun, conform actelor legislative și normative în domeniu	Nr. verificări realizate Nr. localități cuprinse	Semestrial	În limita bugetelor instituționale	CSP teritorial, APL, Membri ai ONG, DSETS a Consiliului Raional		
2.2.3	Participarea (la solicitare) în echipa de realizare a screening-ului consumului de tutun în instituțiile de asistență medicală teritorială, conform prevederilor protocolului clinic standardizat PEN nr.2	Nr. screening-uri realizate Nr. localități cuprinse	Conform dispoziției	Bugetul organizatorilor	CSP teritorial, APL teritorial	DPSPUSP MS Membri ai ONG, parteneri de dezvoltare	
Obiectiv specific 2.3. Consolidarea măsurilor durabile și adecvate din punct de vedere cultural care vizează consumul de alcool pentru a asigura reducerea consumului de alcool în populație							
2.3.1	Organizarea măsurilor orientate teritorial spre supravegherea respectării legislației privind comercializarea, publicitatea și consumul băuturilor alcoolice, la locurile de muncă, în instituțiile de învățământ, medico-sanitare, instituții de întremare a sănătății etc. (cu excepția obiectivelor de alimentație publică)	Nr. măsuri realizate Nr. localități cuprinse	Semestrial	În limita bugetelor instituționale	CSP teritorial, APL, Membri ai ONG, DSETS a Consiliului Raional		
2.3.2	Organizarea măsurilor de instruire a personalului din asistența medicală teritorială, privind prevenirea și supravegherea tulburărilor alcoolice fetale	Nr. măsuri realizate Nr. personal instruit	Semestrial	În limita bugetelor instituționale	CSP teritorial, APL, Managerii IMSP teritoriale		
Obiectiv specific 2.4 Promovarea activității fizice la toate vârstele pentru a asigura reducerea prevalenței activității fizice insuficiente.							
2.4.1	Organizarea în 5 (cele mai mari) localități ale raionului a evenimentelor de promovare a activității fizice și sportului pentru susținerea inițiativelor de „activitate fizică pentru toți” (conform Calendarului acțiunilor sportive din raion și localități), inclusiv:	Numărul de activități realizate; Numărul de persoane participante	Semestrial	În limita bugetelor instituționale	CSP teritorial, APL, Membri ai ONG, DSETS a Consiliului Raional		
2.4.2	- acțiuni sportive pentru toată familia	Numărul de activități realizate; Numărul de persoane participante	Semestrial	În limita bugetelor instituționale	CSP teritorial, APL, Membri ai ONG, DSETS a Consiliului Raional.		
2.4.3	- competiții sportive pentru persoanele cu nevoi speciale	Numărul de activități realizate; Numărul de persoane participante	Conform calendarul ui eveniment elor	În limita bugetelor instituționale	CSP teritorial, APL, Membri ai ONG, DSETS a Consiliului Raional		

2.4.4	- marșuri turistice pentru promovarea mersului pe jos etc.	Numărul de activități realizate; Numărul de persoane participante	Conform calendarul ui eveniment elor	În limita bugetelor instituționale	CSP teritorial, APL, Membri ai ONG, DSETS a Consiliului Raional		
2.4.5	- grupul public pentru promovarea sănătății în toate localitățile care sunt în competiție pentru denumirea „orașe/comunități sănătoase”	Numărul de activități realizate; Numărul de persoane participante	Semestrial	În limita bugetelor instituționale	CSP teritorial, APL, Membri ai ONG, DSETS a Consiliului Raional		
2.4.6	Implimentarea în localități și instituții de învățământ a practicilor de activitatea fizică pentru menținerea sănătății pentru diferite categorii de populație	Nr. localități, instituții, în care se implementează practicile	Anual	În limita bugetelor instituționale	CSP teritorial, DSETS a Consiliului Raional.		
2.4.7	Organizarea în localitățile raionului a măsurilor de renovare și construcție a terenurilor sportive și terenurilor de joacă pentru copii	Numărul de terenuri sportive renovate și construite; Numărul de terenuri de joacă	Anual	În limita bugetelor instituționale	APL, CTSP, ; DSETS a Consiliului Raional. Membri ONG, parteneri de dezvoltare,		
2.4.8	Organizarea în localitățile raionului a echipelor de mobilizare a persoanelor vârstnice pentru activități de promovare a îmbătrânirii active și sănătoase conform Programului național privind îmbătrânirea activă și sănătoasă	Nr. de echipe organizate Nr. activități realizate Nr. de persoane vârstnice implicate în activități de îmbătrânire activă și sănătoasă	Anual	În limita bugetelor instituționale	CTSP, DSETS a Consiliului Raional. Membri ai ONG, parteneri de dezvoltare		
Obiectiv specific 2.5 Promovarea unei alimentații sănătoase la toate vârstele pentru a asigura zero creștere la rata de obezitate și diabet							
2.5.1	Organizarea în teritorii, de comun cu mass-media a sesiunilor de promovare a alăptării exclusive la sân a nou-născuților	Nr. de sesiuni organizate de promovare a alăptării exclusive la sân	Anual	În limita bugetelor instituționale	CTSP, Mass-media locală; Reprezentanți ai IMSP AMP, Membri ai ONG, parteneri de dezvoltare		
2.5.2	Organizarea măsurilor de monitorizare a respectării cadrului normativ cu privire la	Nr. maternități, instituții de AMP	Semestrial	În limita bugetelor	CTSP, Membri ai ONG, parteneri de		

	substituenții de lapte matern	evaluate		instituționale	dezvoltare		
2.5.3	Organizarea măsurilor de fortificare a capacităților medicilor și a asistentelor medicale în vederea promovării alăptării și a consilierii mamelor	Nr. masuri organizate	Semestrial	În limita bugetelor instituționale	CTSP, Mass-media locală; Reprezentanți ai IMSP AMP,	Parteneri de dezvoltare	
2.5.4	Organizarea măsurilor de control în localități cu scopul identificării nivelului de informare a consumatorului despre cerințele sanitare la produsele alimentare (privind adaosul de vitamine și minerale, anumite substanțe de alt tip în produsele alimentare, conținutul de zahăr, comercializarea băuturilor nealcoolice copiilor etc)	Nr. măsuri organizate Nr. de prescripții sanitare alcătuite	Semestrial	În limita bugetelor instituționale	CSP teritorial, CTSP, reprezentanți ai IMSP AMP,		
2.5.5	Organizarea prin intermediul mass-media și rețelele sociale a emisiunilor de promovare a principiilor alimentației sănătoase în instituțiile publice, precum spitale, școli și instituții rezidențiale, pentru a comunica importanța reducerii consumului de sare, zahăr și grăsimi	Nr. de emisiuni organizate	Semestrial	În limita bugetelor instituționale	CSP teritorial, CTSP, reprezentanți ai IMSP AMP,		
2.5.6	Organizarea în 5-7 localități (în cadrul unităților de AMP, (de indicat denumirea)) a serviciului de consiliere nutrițională, inclusiv pentru nutriția la nou-născut, copil mic, adolescent, mamă, în cadrul asistenței medicale primare.	Nr. servicii consiliere dezvoltate	Semestrial	În limita bugetelor instituționale	CSP teritorial, CTSP, reprezentanți ai IMSP AMP,		
Obiectiv specific 2.6 Reducerea a mortalității cauzate de poluarea aerului							
2.6.1	Organizarea măsurilor de evaluare a efectelor potențiale ale poluării aerului asupra sănătății, agravate de impactul schimbărilor climatice, în special asupra populației vulnerabile din teritoriul subordonat. (conform Metodologiei aprobate de MS).		La începutul perioadei reci și cea de caniculă	În limita bugetelor instituționale	CTSP, CSP teritorial, reprezentanți ai IMSP		
2.6.2	Realizarea în 10 localități din teritoriu (de indicat denumirea) a investigațiilor de laborator a calității aerului interior, conform Programului aprobat de MS.	Nr. localități cercetate Nr. investigații realizate Nr. localuri de investigare a aerului de interior	Conform Programul ui aprobat de MS.	În limita bugetelor instituționale	CSP teritorial, reprezentanți ai IMSP		
2.6.3	Realizarea în 10 localități (de indicat	Nr. localități	La	În limita	CSP teritorial,		

	denumirea), în cadrul campaniei naționale de comunicare, a activităților privind măsurile de adaptare la riscurile schimbărilor climatice asupra sănătății populației	Nr. comunicări Nr. de participanți	începutul perioadei reci și cea de caniculă	bugetelor instituționale	CTSP; reprezentanți ai IMSP		
Obiectivul general 3. Consolidarea capacităților sistemului de sănătate pentru conduita integrată a BNT și a factorilor de risc.							
Consolidarea capacităților sistemului de sănătate pentru conduita integrată a BNT și a factorilor de risc ale acestora, astfel încât rata persoanelor eligibile care primesc terapia medicamentoasă și consiliere pentru prevenirea atacului de cord și accidentului vascular cerebral să crească.							
Obiectiv specific 3.1. Asigurarea accesului echitabil și universal în servicii medicale							
3.1.1	Realizarea în 10 localități din teritoriu (de indicat denumirea) a măsurilor de monitorizare a serviciilor de sănătate integrate conform ghidurilor practice, protocoalelor clinice, standardelor medicale, algoritmilor de conduită pentru BNT în vigoare.	Nr. măsuri de monitorizare realizate în cadrul IMSP	Semestrial	În limita bugetelor instituționale	CSP teritorial, CTSP, reprezentanți ai IMSP		
3.1.2	Evaluarea anuală a 25% din instituții de AMP (de indicat denumirea) a stării de instituționalizare a prevederilor Protocolului clinic național „Hipertensiunea arterială la adult” la nivel de asistență medicală spitalicească și PEN nr.1 la nivel de AMP	Nr. Rapoarte de evaluare elaborate	Semestrial	În limita bugetelor instituționale	CSP teritorial, CTSP, reprezentanți ai IMSP		
3.1.3	Organizarea în 10 localități din teritoriu (de indicat denumirea) a măsurilor de evaluare a activităților privind prevenirea și controlul cancerului, conform Programului național de control al cancerului pentru anii 2016-2025 (HG 1291/2016).	Nr. Rapoarte de evaluare elaborate	Semestrial	În limita bugetelor instituționale	CSP teritorial, CTSP reprezentanți ai IMSP		
3.1.4	Organizarea și dezvoltarea în 10 localități din teritoriu (de indicat denumirea) a rețelelor de școli pentru pacienții cu BNT (de exemplu: „școala pacientului cu HTA”, „școala pacientului cu diabet zaharat”) la nivel teritorial.	Nr. școli pentru pacienții cu BNT dezvoltate	Semestrial	În limita bugetelor instituționale	CSP teritorial, CTSP reprezentanți ai IMSP		
3.1.5	Asigurarea populației în 10 localități din teritoriu (de indicat denumirea), (grupurile țintă prestabilite) cu programe de screening (în cancer, BCV, diabet zaharat, supraponderare/ obezitate, inclusiv, în sarcină și la copii mici și adolescenți)	Nr. programe screening realizate	Semestrial	În limita bugetelor instituționale	CSP teritorial, CTSP ; reprezentanți ai IMSP		
3.1.6	Organizarea în teritoriul administrativ a măsurilor de instituționalizare a Programului	Nr. de măsuri realizate	Semestrial	În limita bugetelor	CSP teritorial, CTSP reprezentanți ai IMSP		

	de Autogestionare a Bolilor Cronice la nivel local			instituționale			
Obiectivul specific 3.2 Creșterea și prioritizarea alocărilor bugetare pentru abordarea supravegherii, prevenirii, depistării precoce și tratamentului BNT, reabilitării și îngrijirii paliative							
3.2.1	Relevant pentru nivelul național						
3.2.2							
Obiectivul specific 3.3 Dezvoltarea capacităților resurselor umane pentru prevenirea, depistarea precoce, tratamentul și îngrijirea BNT							
3.3.1	Organizare în teritoriul administrativ a măsurilor de formare continuă a specialiștilor din alte sectoare în prevenirea și controlul BNT (inclusiv asistenți medicali elevi, asistenți sociali, cadre didactice, etc.) inclusiv în comunicare și schimbarea de comportament, conform Programului național la acest capitol.	Numărul de cursuri realizate; Numărul de beneficiari de cursuri	Conform Programul ui național aprobat la acest capitol.	În limita bugetelor instituționale	CSP teritorial, CTSP DETS raionala		

Notă:

* Acest Ghid nu înlocuiește niciuna din responsabilitățile incluse în Planul de acțiuni cu privire la realizarea Programului național de prevenire și control al bolilor netransmisibile prioritare în Republica Moldova pentru anii 2023-2027, aprobat prin Hotărârea Guvernului 129/2023, precum și nici unul din ordinele, instrucțiunile, scrisorile metodice sau alte documente ale autorităților publice centrale, menite să clarifice procedurile de implementare a Hotărârii Guvernului nr. 129/2023.

Structura deceselor în Republica Moldova, în funcție de bolile cauzale, 2022-2023 (%)

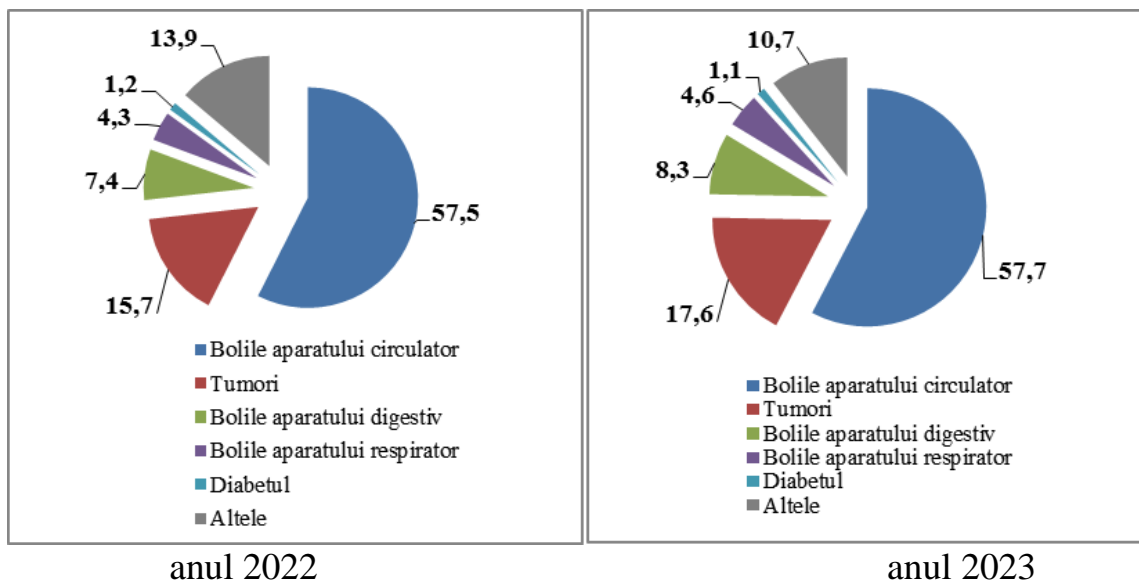

Figura 1. Distribuția comparativă a bolilor prioritare ca cauză de deces în Republica Moldova, anul 2022-2023 (în % conform ratei cazurilor de decese la 100 mii populație). Sursa: ANSP, 2024.

BIBLIOGRAFIE

1. Strategia națională de dezvoltare „Moldova Europeană” aprobată prin Legea nr. 315/2022.
2. Strategia națională de sănătate „Sănătatea 2030” aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.387/2023.
3. Programul național de prevenire și control al bolilor netransmisibile prioritare în Republica Moldova pentru anii 2023-2027, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 129/2023.
4. Problemele colaborării intersectoriale în managementul sănătății publice, BUCOV, Victoria, PANTEA, Valeriu, EȚCO, Constantin, OVERCENCO, Ala. Sănătate Publică, Economie și Management în Medicină. 2016, nr. 3(67), pp. 109-115. ISSN 1729-8687.
5. World Health Organization. WHO package of essential noncommunicable (PEN) disease interventions for primary health care. World Health Organization; 2020.
<https://apps.who.int/iris/handle/10665/334186>.
6. Employing people with disabilities in Croatia: Intersectoral public health action for an inclusive labour market (2018); <http://www.euro.who.int/en/health-topics/Health-systems/health-systems-response-to-ncds/publications/2018/employing-people-with-disabilities-in-croatia-intersectoral-public-health-action-for-an-inclusive-labour-market-2018>